

УДК 330.16:316.422.4]:364.2:355.01(477)

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V57(2026)-08

Загорулько С. О., аспірант кафедри маркетингу, професор, Сумський державний університет, м. Суми, Україна

ORCID ID: 0009-0009-8882-5288

e-mail: s.zagorulko@biem.sumdu.edu.ua

Хоменко Л. М., доктор філософії, старший викладач кафедри маркетингу, Сумський державний університет, м. Суми, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5690-1105

e-mail: l.khomenko@biem.sumdu.edu.ua

Соціальна резильєнтність населення в умовах війни

Анотація. У статті проведено аналіз трансформації соціально-економічної поведінки населення України в умовах війни та оцінку цих змін крізь призму соціальної резильєнтності. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю комплексного аналізу трансформацій соціально-економічної поведінки населення в умовах воєнного стану, може стати підґрунтям для ефективної державної політики та розробки стратегічних орієнтирів повоєнного відновлення економіки. Проаналізовано динаміку ключових макроекономічних показників, зокрема: рівень безробіття; зміни у споживчих стратегіях домогосподарств; підприємницьку активність та фінансову поведінку населення протягом IV кв. 2022–I кв. 2026 років. Встановлено, що соціальна резильєнтність українського суспільства має багатовимірний характер і попри первинний шок (зростання безробіття до понад 30%), українське суспільство продемонструвало високу адаптивність. Основними проявами соціальної резильєнтності визначено: швидку перебудову ринку праці; стабільне зростання кількості активних ФОП як інструменту самозайнятості; відновлення довіри до банківської системи та формування ощадливих моделей споживання. Водночас обґрунтовано, що така адаптивність має значну «соціальну ціну», яка виражається у зниженні рівня добробуту (через зміну структури витрат домогосподарствами, оптимізації споживання та пріоритизації базових потреб), вимушеній економії на базових потребах та довгострокових ризиках для відтворення людського капіталу. Також виявлено зміни у фінансовій поведінці, що включають як накопичення заощаджень, так і обережне ставлення до кредитування. Отримані результати підтверджують перехід суспільства від фази виживання до фази поступового відновлення, що характеризується відновленням попиту на кредитування та зростанням обсягів депозитних активів. Результати дослідження можуть бути використані: органами державної влади для розробки політик підтримки населення та відновлення економіки; науковцями для подальшого дослідження соціальної резильєнтності; міжнародними організаціями для оцінки ефективності програм допомоги.

Ключові слова: соціальна стійкість; людський капітал; економічна поведінка; рівень добробуту; повоєнне відновлення; сталий розвиток.

Zagorulko Sergii, PhD-student of the Department of Marketing, Sumy State University, Sumy, Ukraine

Khomenko Liliia, PhD, Senior Lecturer of the Department of Marketing, Sumy State University, Sumy, Ukraine

Social Resilience of the Population in War Conditions

Abstract. Introduction. The article analyses how the socio-economic behaviour of the Ukrainian population has transformed in wartime conditions, evaluating these changes through the lens of social resilience. The relevance of the study lies in the need for a comprehensive analysis of socio-economic behavioural transformations under martial law. This analysis could inform effective state policy and the development of strategic guidelines for post-war economic recovery.

Purpose. The study aims to analyse the transformation of the socio-economic behaviour of the Ukrainian population in wartime and assess these changes through the lens of social resilience.

Results. The dynamics of key macroeconomic indicators are analysed, with a focus on the unemployment rate, changes in household consumer strategies, entrepreneurial activity and the financial behaviour of the population, from Q4 2022 to Q1 2026. It is evident that Ukrainian society's social resilience is multidimensional. Despite the initial shock of rising unemployment to over 30%, Ukrainian society has demonstrated high adaptability. The primary manifestations of social resilience identified are the rapid restructuring of the labour market; stable growth in the number of active individual entrepreneurs (FOPs) as a means of self-employment; the restoration of trust in the banking system; and the formation of frugal consumption models. However, it is also substantiated that such adaptability carries a significant 'social price', evidenced by a decline in welfare due to changes in

¹ Стаття надійшла до редакції: 08.05.2026

Received: 08 May 2026

household spending structures, optimisation of consumption and prioritisation of basic needs, forced savings on essential requirements and long-term risks to the reproduction of human capital. Changes in financial behaviour were also identified, including the accumulation of savings and a cautious approach to lending.

Conclusions. *The results confirm society's transition from a survival phase to a phase of gradual recovery, characterised by renewed demand for credit and growth in deposit assets. These results can be used by state authorities to develop population support policies and economic recovery strategies, by scholars to inform further research into social resilience, and by international organisations to evaluate the effectiveness of assistance programmes.*

Keywords: *social resilience; human capital; economic behavior; welfare level; post-war recovery; sustainable development.*

JEL Classification: I31; J21; O15; D14

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в Україні стала потужним системним шоком, що спричинив глибокі трансформації соціально-економічної поведінки населення [1; 2]. Руйнування виробничої інфраструктури, вимушена міграція, зростання безробіття та зниження доходів домогосподарств суттєво змінили умови функціонування економіки та повсякденні стратегії виживання населення [2; 3]. За різними оцінками, у перші місяці після початку повномасштабного вторгнення рівень безробіття в Україні зріс до понад 30%, що свідчить про безпрецедентний рівень дестабілізації ринку праці [3].

Водночас, попри значні втрати, українське суспільство демонструє здатність до адаптації, відновлення та трансформації поведінкових моделей [4]. У цьому контексті особливої актуальності набуває концепція соціальної резильєнтності, яка відображає здатність суспільства протистояти кризовим явищам, адаптуватися до нових умов та забезпечувати відновлення після шоків.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу змін у соціально-економічній поведінці населення в умовах війни та оцінки їх через призму соціальної резильєнтності. Розуміння цих процесів є важливим як для формування ефективної державної політики, так і для розробки стратегій відновлення економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціальної резильєнтності набули особливої актуальності в останні роки, що зумовлено низкою глобальних криз – від пандемії COVID-19 до масштабних природних катастроф та збройних конфліктів. Нині соціальна резильєнтність трактується не лише як здатність системи до виживання, а як динамічний, багаторівневий процес адаптації та трансформації [5]. Значна частина сучасних досліджень щодо соціальної резильєнтності присвячена вимірюванню стійкості міського середовища в умовах пандемічних обмежень [6] та стихійних лих [7]. Доведено, що якісне забудоване середовище та розвинена соціальна інфраструктура виконують роль «резервуара стійкості», підтримуючи

мережеві зв'язки громади навіть в умовах фізичного дистанціювання [8; 9].

Для українського контексту ваговими є дослідження Н. Андрусишин та О. Махонюка регіональної специфіки, які виявили основні параметри соціальної вразливості населення Карпатського регіону [10]. В.Геець обґрунтував модель стійкості через триєдність зайнятості, споживчого попиту та соціальної підтримки [11]. Водночас праці зарубіжних авторів [12–14] підкреслюють, що важливими детермінантами резильєнтності є інституційна підтримка вразливих груп та стабільність ринку праці.

Попри значний масив теоретичних розробок, малодослідженим залишається питання довготривалої стійкості населення в умовах конвенційної війни високої інтенсивності та питання щодо трансформації споживчої та фінансової поведінки домогосподарств як свідомого інструменту самозабезпечення стійкості.

Формулювання цілей дослідження. Метою роботи є аналіз трансформації соціально-економічної поведінки населення України в умовах війни та оцінка цих змін крізь призму соціальної резильєнтності.

Дослідження передбачає виконання таких завдань: проаналізувати динаміку ключових соціально-економічних показників (рівень безробіття, споживчі обмеження, підприємницька активність, фінансова поведінка населення); дослідити зміни у поведінкових стратегіях домогосподарств в умовах кризи; інтерпретувати виявлені тенденції з позицій соціальної резильєнтності; визначити основні прояви та обмеження резильєнтності українського суспільства в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна резильєнтність населення може інтерпретуватися через макроекономічні показники, зокрема через трансформацію рівня безробіття (рис. 1).

Динаміка рівня безробіття (рис. 1) відображає класичну реакцію економіки на раптовий системний шок. Різке зростання показника до 27,2–30,7% у перші місяці після початку повномасштабного вторгнення свідчить про масштабну дестабілізацію ринку праці,

втрату робочих місць та структурні розриви в економічній діяльності. Однак подальше поступове зниження рівня безробіття до 15,8% наприкінці 2025 року є важливим індикатором адаптаційних процесів.

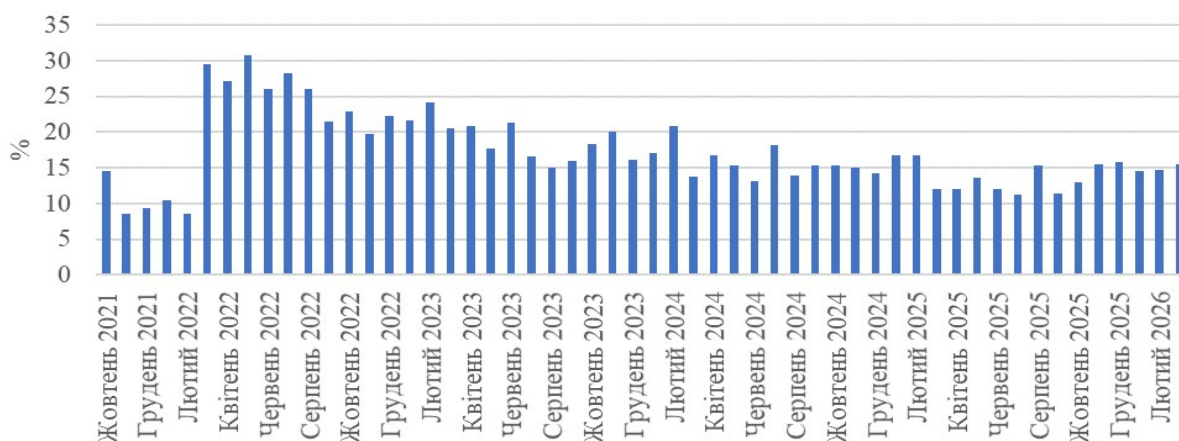

Рисунок 1 – Рівень безробіття в Україні протягом IV кв. 2021–I кв. 2026 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

З точки зору соціальної резильєнтності це означає, що попри первинний шок, суспільство змогло частково відновити функціонування ринку праці, сформулювати нові економічні зв'язки та пристосуватися до змінених умов. Відновлення зайнятості також вказує на ефективність як індивідуальних стратегій виживання (зміна професії, міграція,

перекваліфікація), так і інституційних механізмів підтримки.

Безпосереднім проявом економічної резильєнтності є зміна побутових стратегій виживання, що найбільш наочно відображається у показниках вимушеної оптимізації витрат на харчування протягом війни (рис. 2).

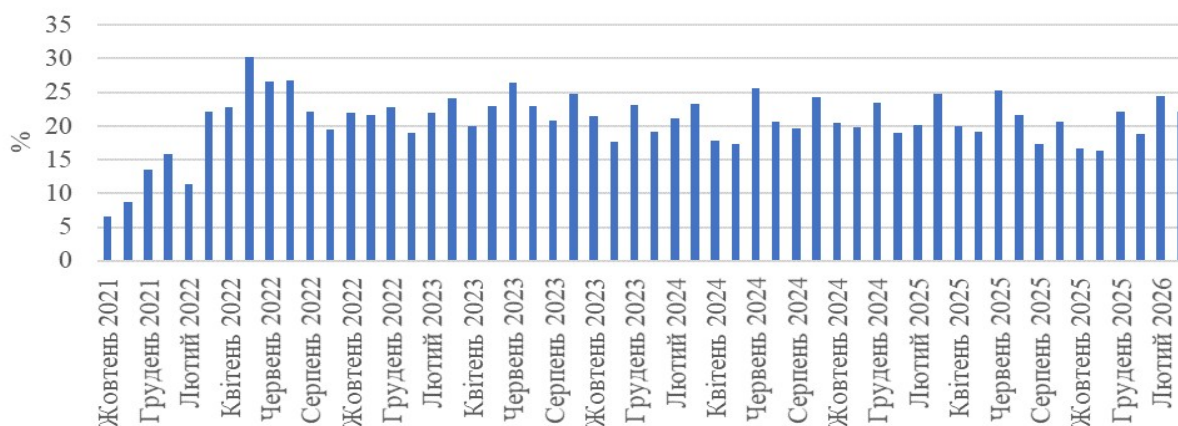

Рисунок 2 – Частка людей, що економлять на їжі в Україні протягом IV кв. 2021–I кв. 2026 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Зростання частки населення, що змушене економити на їжі (рис. 2), демонструє інший аспект соціальної резильєнтності – її «вартість» для домогосподарств. Зростання цього показника до 30,3% у травні 2022 року свідчить про різке падіння добробуту та необхідність переходу до стратегій виживання. Навіть після певного зниження, стабілізація показника у діапазоні 16,3–26,7% у наступні роки може означати, що значна частина

населення продовжує жити в умовах обмежених ресурсів.

З позиції резильєнтності це є проявом адаптивної поведінки – домогосподарства змінюють структуру витрат, оптимізують споживання та пріоритизують базові потреби. Однак така адаптація має і негативний вимір, оскільки тривале обмеження споживання, особливо харчування, може підірвати

людський капітал та довгострокову стійкість суспільства.

Особливо показовим у контексті соціальної резильєнтності є динаміка кількості активних фізичних осіб-підприємців (рис. 3).

Незважаючи на воєнні дії, кількість активних ФОПів поступово зростає протягом усього

досліджуваного періоду. Це свідчить про високий рівень підприємницької адаптивності населення. В умовах втрати традиційних робочих місць, підприємницька діяльність стає одним із ключових механізмів самозабезпечення та економічної активності.

Рисунок 3 – Кількість активних та нових ФОПів в Україні протягом IV кв. 2021–I кв. 2026 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

Така тенденція відображає важливу характеристику резильєнтного суспільства – здатність до самоорганізації та пошуку альтернативних джерел доходу. Крім того, розвиток малого бізнесу сприяє створенню нових робочих місць і підтримці локальних економік, що є критично важливим у воєнний час. Поряд зі стабільним зростанням загальної кількості суб'єктів господарювання, волатильність показника

реєстрації нових ФОПів (рис. 3) ілюструє високу чутливість мікробізнесу до безпекових та економічних змін, де кожен пік активності після спаду є підтвердженням швидкого відновлення адаптаційного потенціалу суспільства.

Фінансова поведінка домогосподарств, зокрема динаміка депозитів (рис. 4), виступає вагомим індикатором щодо соціальної резильєнтності.

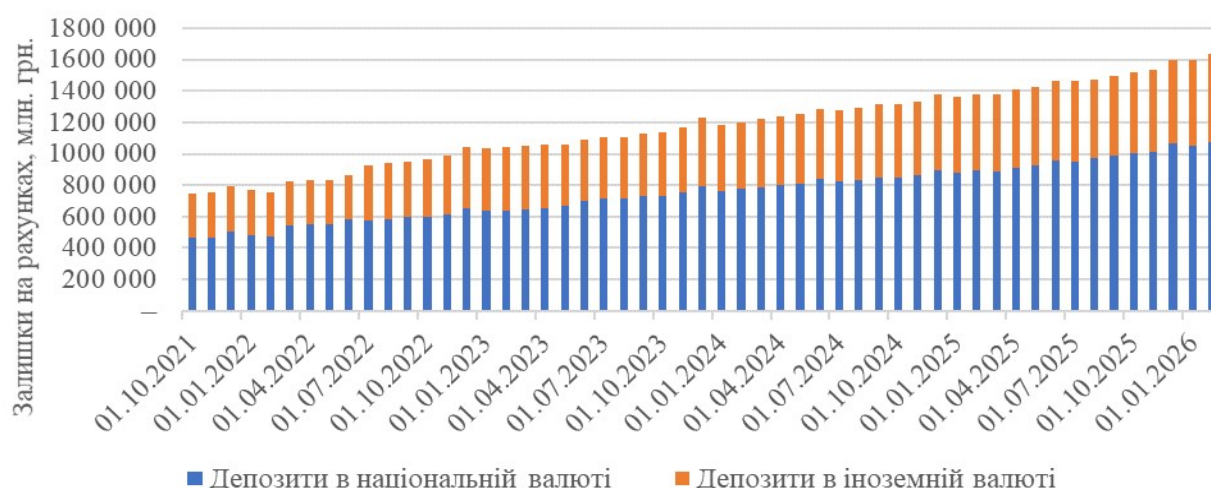

Рисунок 4 – Динаміка депозитів за валютами в Україні у IV кв. 2021–лютому 2026 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 15]

Стабільне зростання обсягів депозитів свідчить про поступове відновлення довіри до фінансової системи та здатність населення формувати заощадження навіть в умовах невизначеності. Це може бути інтерпретовано як прояв обережної фінансової стратегії, спрямованої на підвищення власної стійкості до майбутніх шоків. Переважання депозитів у національній валюті та їх швидше

зростання додатково вказує на зміцнення довіри до внутрішньої економіки та фінансових інституцій. У контексті соціальної резильєнтності це є позитивним сигналом, оскільки довіра до фінансової системи є важливим елементом загальної стабільності та передбачуваності економічного середовища.

Водночас, динаміка кредитування (рис. 5) відображає більш складні процеси адаптації.

Рисунок 5 – Динаміка кредитування за цільовим призначенням у IV кв. 2021–лютому 2026 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 15]

Різке скорочення обсягів кредитів у період з лютого 2022 року до квітня 2023 року може свідчити про підвищення фінансової обережності як з боку банків, так і з боку домогосподарств. Це може бути пов'язане з тим, що у кризових умовах зростає невизначеність щодо майбутніх доходів, і це обмежує готовність брати на себе боргові зобов'язання. Подібну тенденцію можна розглядати як захисну реакцію, спрямовану на мінімізацію фінансових ризиків. Подальше відновлення та зростання кредитування до кінця 2025 року вказує на поступове повернення впевненості в майбутньому та стабілізацію економічної ситуації.

При цьому домінування споживчого кредитування (рис. 5) свідчить про першочергову спрямованість зусиль населення на відновлення звичного рівня добробуту, що є фундаментом соціальної резильєнтності.

З точки зору резильєнтності, це може свідчити про перехід від фази виживання до фази відновлення, коли домогосподарства знову починають інвестувати в споживання та розвиток.

Отже, можна виділити кілька ключових вимірів соціальної резильєнтності населення в умовах війни: адаптація ринку праці та економічної активності, що проявляється у відновленні зайнятості та зростанні підприємництва; трансформація споживчої поведінки, яка відображає здатність домогосподарств

пристосовуватися до обмежених ресурсів, хоча й ціною зниження рівня добробуту; зміни у фінансовій поведінці, що включають як накопичення заощаджень, так і обережне ставлення до кредитування.

Таким чином, отримані емпіричні дані свідчать, що соціальна резильєнтність українського населення має багатовимірний характер.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що соціально-економічна поведінка населення України в умовах війни зазнала суттєвих трансформацій, які мають комплексний і багатовимірний характер.

Вона проявляється не лише у здатності витримати початковий шок, але й у поступовому відновленні економічної активності, адаптації поведінкових стратегій та відновленні довіри до інституцій. Водночас, результати також підкреслюють, що ця резильєнтність супроводжується значними соціально-економічними втратами, що вимагає подальшого дослідження та розробки політик, спрямованих на зміцнення стійкості суспільства в довгостроковій перспективі.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані органами державної влади для розробки політик підтримки населення та відновлення економіки;

міжнародними організаціями для оцінки резильєнтності, оцінкою довгострокових ефектів змін ефективності програм допомоги. у поведінці домогосподарств, а також дослідженням

Перспективи подальших досліджень пов'язані з впливу інституційних факторів на формування поглибленим аналізом регіональних відмінностей стійкості суспільства.

Література:

1. Чигрин, О., & Бондаренко, А. (2024). Напрямки розвитку стратегій із підвищення конкурентоспроможності для підприємств в умовах сучасних викликів в Україні. *Економіка та суспільство*, (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-17>
2. Хоменко Л.М., Ярута Д.С. Фактори, що впливають на ціноутворення у воєнний час. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2025. №90. С.112-121. <https://doi.org/10.18664/btie.90.337179>
3. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. 2026. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 07.05.2026)
4. Фонономіка: Економіка українських фопів в реальному часі / *Опендатабот*. 2026. URL: <https://opendatabot.ua/open/foponomics> (дата звернення: 07.05.2026).
5. Moya J., Goenechea M. An Approach to the Unified Conceptualization, Definition, and Characterization of Social Resilience. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19, no. 9. P. 5746. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph19095746>
6. Champlin C., Sirenko M., Comes T. Measuring social resilience in cities: An exploratory spatio-temporal analysis of activity routines in urban spaces during Covid-19. *Cities*. 2023. Vol. 135. P. 104220. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104220>
7. Attribution analysis of urban social resilience differences under rainstorm disaster impact: Insights from interpretable spatial machine learning framework / T. Gu et al. *Sustainable Cities and Society*. 2024. P. 106029. URL: <https://doi.org/10.1016/j.scs.2024.106029>
8. Joshi N., Wende W. Physically apart but socially connected: Lessons in social resilience from community gardening during the COVID-19 pandemic. *Landscape and Urban Planning*. 2022. Vol. 223. P. 104418. URL: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2022.104418>
9. Sha S., Cheng Q., Lu M. Building a “reservoir of social resilience:” A strategy for social infrastructure regeneration in shrinking cities based on social network analysis. *Habitat International*. 2024. Vol. 143. P. 102991. URL: <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2023.102991>
10. Андрусишин Н., Махонюк О. Соціальна вразливість населення карпатського регіону під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-70>
11. Heyets V., Burlay T., Blyzniuk V. Social Resilience of the Ukrainian Economy for Post-war Recovery, Solidarization and Sustainable Development. *Studies in Systems, Decision and Control*. Cham, 2026. P. 383–418. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-032-03616-2_15
12. Preston V., Shields J., Akbar M. Migration and Resilience in Urban Canada: Why Social Resilience, Why Now? *Journal of International Migration and Integration*. 2021. Vol. 23. P. 1421–1441. URL: <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00893-3>
13. Jaafari A., Mafi-Gholami D., Yousefi S. A spatiotemporal analysis using expert-weighted indicators for assessing social resilience to natural hazards. *Sustainable Cities and Society*. 2023. P. 105051. URL: <https://doi.org/10.1016/j.scs.2023.105051>
14. Rashidfarokhi A., Danivska V. Managing crises ‘together’: how can the built environment contribute to social resilience?. *Building Research & Information*. 2023. P. 1–17. URL: <https://doi.org/10.1080/09613218.2023.2191922>
15. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. *Національний банк України*. 2026. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 07.05.2026).

References:

1. Chyhryn, O., & Bondarenko, A. (2024). Competitiveness development strategies for industrials under new challenges for Ukraine. *Economy and Society*, (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-17>
2. Khomenko, L. M., & Yaruta, D. S. (2025). Factors affecting pricing in wartime. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, (90), 112–121. <https://doi.org/10.18664/btie.90.337179>
3. Samoyliuk, M. (2026). *Ukraine economy tracker during the war*. Centre for Economic Strategy. <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
4. Opendatabot. (2026). *Foponomics: Real-time economy of Ukrainian sole proprietors*. <https://opendatabot.ua/open/foponomics>
5. Moya, J., & Goenechea, M. (2022). An approach to the unified conceptualization, definition, and characterization of social resilience. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(9), 5746. <https://doi.org/10.3390/ijerph19095746>
6. Champlin, C., Sirenko, M., & Comes, T. (2023). Measuring social resilience in cities: An exploratory spatio-temporal analysis of activity routines in urban spaces during Covid-19. *Cities*, 135, 104220. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104220>
7. Gu, T., Zhao, H., Yue, L., Guo, J., Cui, Q., Tang, J., Gong, Z., & Zhao, P. (2024). Attribution analysis of urban social resilience differences under rainstorm disaster impact: Insights from interpretable spatial machine learning framework. *Sustainable Cities and Society*, 106029. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2024.106029>
8. Joshi, N., & Wende, W. (2022). Physically apart but socially connected: Lessons in social resilience from community gardening during the COVID-19 pandemic. *Landscape and Urban Planning*, 223, 104418. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2022.104418>
9. Sha, S., Cheng, Q., & Lu, M. (2024). Building a “reservoir of social resilience:” A strategy for social infrastructure regeneration in shrinking cities based on social network analysis. *Habitat International*, 143, 102991. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2023.102991>

10. Andrusyshyn, N., & Makhoniuk, O. (2023). Social vulnerability of the population of the Carpathian region during the war. *Economy and Society*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-70>.
11. Heyets, V., Burlay, T., & Blyzniuk, V. (2026). Social resilience of the Ukrainian economy for post-war recovery, solidarization and sustainable development. In *Studies in Systems, Decision and Control* (pp. 383–418). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-032-03616-2_15.
12. Preston, V., Shields, J., & Akbar, M. (2021). Migration and Resilience in Urban Canada: Why Social Resilience, Why Now? *Journal of International Migration and Integration*. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00893-3>.
13. Jaafari, A., Mafi-Gholami, D., & Yousefi, S. (2023). A spatiotemporal analysis using expert-weighted indicators for assessing social resilience to natural hazards. *Sustainable Cities and Society*, 105051. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2023.105051>.
14. Rashidfarokhi, A., & Danivska, V. (2023). Managing crises 'together': how can the built environment contribute to social resilience? *Building Research & Information*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/09613218.2023.2191922>.
15. National Bank of Ukraine. (2026). *Official Internet representation of the National Bank of Ukraine*. <https://bank.gov.ua/>.

Робота виконана за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих на виконання науково-дослідної теми «Формування моделі зеленої конкурентоспроможності України на засадах циркулярної економіки: соціальна резильєнтність, інституційна підтримка та регуляторне середовище» (№ ДР 0126U000592).

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License